

Цар Мідас

Μιφ

Гордій, один з перших володарів скелястої Фрігії, походив з простих селян. На згадку про це він поставив у Зевсовім храмі свій віз, прив'язавши до нього ярмо, та так міцно, що годі було розв'язати той вузол. А як на те Піфія у Дельфах прорекла: той, хто це зробить, стане панувати над усією Азією.

Минали одне за одним століття, та ніхто не міг упоратися з тим вузлом. Тільки згодом Олександр Македонський зробив це швидко і просто: він розрубав Гордіїв вузол ударом меча.

Так от, у Гордія був син Мідас, який після нього владарював у Фрігії. Мідас відзначався веселою вдачею, але великим розумом похвалитися не міг.

Над усе він полюбляв Діонісові свята; тоді в його палаці рікою текло вино, лунали музика й співи, наче там гостювали вакханки і сатири на чолі із старим гульвісою, завжди п'яним Сіленом чи навіть із самим богом вина Діонісом.

Ті гості, мабуть, таки справді вчашали до Мідаса. Бо якось селяни знайшли у палацовому саду старенького Сілена, що безжурно спав серед троянд, підбгавши свої кривенькі цапині ніжки, і не прокинувся навіть тоді, як люди пов'язали його гірляндами квітів і принесли до Мідаса.

Фрігійський володар щиро зрадів дорогому гостеві, а дехто навіть казав, посміхаючись, ніби Мідас навмисне звелів вилити діжку вина у найближче джерело, аби привабити в гостину до себе Сілена. Та хто знає? Принаймні їм було весело вдвох: Сілен розводився про різні дива дивовижні, що існують на білому світі, тільки часом скоса поглядав, чи не спорожніли великі срібні кратери з вином, а Мідас зачаровано слухав та раз у раз наливав чималенькі

келихи по самісінькі вінця.

Так збігло десять днів, аж поки вони схаменулись, і господар провів свого гостя у ліс до бога Діоніса. Той щиро зрадів, бо гадав, що старий його вчитель уже десь загинув.

— Кажи, Мідасе, що хочеш собі за це в нагороду?
— спитав ясночолоий бог.— Я вволю будь-яку твою волю.

Фрігійський володар думав недовго:

— Зроби так, могутній боже, щоб усе, до чого я тільки торкнуся, відразу ставало золотом.

Здивувався Діоніс цьому згубному бажанню, спохмурнів, але нічого не сказав, тільки кивнув головою на знак згоди. А радий Мідас мерщій подався додому і вже дорогою впевнився, що ясний бог дотримав свого слова.

Мідас зламав зелену дубову гілочку, і в його руках вона вмить стала золотою; підняв камінець — і камінець заблищав, заяснів золотом; торкнувся дверей — і двері засяяли, наче сонце; став мити руки — вода з його долонь полилася золотим дощем.

Мідас збагнув, що тепер він стане найбагатшою людиною на світі, і, не передчуваючи лиха, тішився, наче дитина. Гукнув він прислужників і звелів нести найкраще вино, найсмачніші страви. Та, хоч до чого простягав він руки, все в його пальцях ставало золотом: і хліб, і м'ясо, навіть чиста вода в'язла йому в роті рідким золотом.

Збагнув тоді фрігійський володар, яку накликав на себе біду. Спрага і голод ставали нестерпні, і він нарешті заволав, благально звівши догори руки:

— О Діонісе, даруй мені цю страшну дурість. Позбав мене золота, я ненавиджу його.

І лагідний бог зглянувся на нещасного. Він звелів Мідасові піти до річки Пактол, піднятися до її

верхів'я і скупатись у джерелі, звідки Пактол витікає.

— Тільки там ти зможеш змити з себе провину і золото, — сказав Діоніс.

Мерщій подався Мідас у гори та й скупався в тім джерелі. Прозора вода враз заграла золотими лелітками, і річка Пактол стала відтоді золотодайна. А цар Мідас зненавидів багатство і майже весь час проводив у лісі серед веселих сатирів, німф і менад. Але і тут біда спіткала нерозважного фрїгійця.

Він дуже любляв слухати, як грає на своїй сопілці козлоногий Пан, бог лісів і пасовиськ. Сопілка в Пана була не проста. Колись він полюбив прекрасну німфу Сірінгу, якій і без нього докучали різні сатири й лісові божки. А Сірінга кохалася тільки в мисливстві. У коротенькому хітоні, із луком у руці й сагайдаком за плечима, вона цілими днями блукала в гірських лісах, полюючи звірину, і навіть її подруги-німфи часом гадали, що то сама Артеміда вийшла на лови, — така схожа на богиню була Сірінга, тільки лук мала не золотий, а звичайний.

Довго Пан переслідував красуню, гасаючи по лісах за нею, а німфа тікала від нього чимдуж. Нарешті, вкрай знеможена, добігла вона до річки Ладону, улякла на березі й стала просити богів змінити їй вигляд.

Добіг до Ладону і Пан, та коли вже думав, що спіймав красуню, руки його обхопили шелесткий очерет.

Знявся легенький вітер, і очерет зашелестів жалібно, ніжно. Пан здивовано прислухався, а що був він великий вигадник, то зрізав кілька очеретинок, різних завдовжки, з'єднав їх і приклав собі до вуст.

Сопілка заграла, та так гарно, що розчулений Пан назвав її сірінгою і вже ніколи з нею не розлучався.

Пан любив розважати своєю грою лісових мешканців. А коли сатири й німфи, зачувши сірінгу, збігались до нього і, побравшись за руки, кружляли в танку, він вискакував на середину кола і кумедно витанцьовував з ними.

Панову гру дуже любив і цар Мідас. Слухаючи її, він зовсім забував про свою домівку і довго блукав з усім веселим гуртом по лісах і долинах.

Побачив Пан, що всі тішаться його грою, та й надумав змагатись із самим Аполлоном. Почули про це лісові мешканці й мерщій позбігалися всі на гору Тмол, стрімку, майже неприступну людині, а бог тієї гори, старий Тмол, став за суддю.

Ще старіший, ніж його гора, Тмол сів на своє місце і розсунув дерева, аби зручніше було слухати. Його сиву голову прикрашав тільки вінок із дубового листя, на запалі скроні гарно звисали жолуді, мов коштовна прикраса.

— Починай! — звернувся старий Тмол до Пана. Той виступив наперед і приклав до вуст свою улюблену сірінгу. Які небесні звуки полинули з неї! То ніжні й ласкаві, то веселі, бадьорі, то сумні й тужливі. Всі зачаровано слухали, а Мідас, що теж, звичайно, був тут, не міг навіть звести дух, аж поки Пан скінчив грати.

Тоді старий Тмол повернув голову до Аполлона, і всі дерева навкруг повернули до нього свої верховіття. Спокійно вийшов насередину Аполлон, на ясных кучерях — вінок із вічнозеленого лавра, з могутніх рамен звисає до землі пурпуровий хітон, у руках виблискує кіфара.

Впевнено ударив Аполлон по золотих струнах, заспівав і наче всіх приворожив. Таких величних, божественних звуків ще ніхто тут не чув.

Суддя Тмол визнав Аполлона переможцем, і всі радісними вигуками схвалили той присуд. Тільки

один цар Мідас насмілився заперечити — йому більше була до вподоби проста, безхитрісна Панова гра. Страшенно розгнівався Аполлон, схопив Мідаса за вуха і витяг їх угору. Фрігійський володар мерщій утік додому, та що мав він тепер робити з тими довгими, наче осячими, вухами? Довелося їх старанно ховати під фрігійською шапкою, щоб часом ніхто не побачив і не став глузувати з царя.

Знав про ті вуха тільки один прислужник, що підрізав цареві чуба й бороду, та Мідас пригрозив скарати його на смерть, як прохопиться комусь хоч словом. І прислужник мовчав. А що був він чоловік балакучий, то царська таємниця стала його страшенно мучити. Вона аж на язика йому крутилася, та прислужник добре пам'ятав Мідасову обіцянку.

І все ж він не витримав, якось побіг до річки, викопав на березі ямку і, впевнившись, що поблизу нікого немає, прошепотів туди: — У царя Мідаса осячі вуха! У царя Мідаса осячі вуха!

А тоді засипав старанно ямку і подався додому.

Збігло небагато часу, і на березі, на тому самому місці, виріс очерет. Від найменшого вітру він шелестів, і всі перехожі виразно чули слова: «У царя Мідаса осячі вуха! У царя Мідаса осячі вуха!»

Так усі дізналися про таємницю невдахи-царя.